

George Coșbuc

Ius inima, români!

Poezii

Prefață de

Academician Eugen Simion

Volum realizat cu sprijinul

Direcției Județene Bistrița-Năsăud
a Arhivelor Naționale

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ S.A.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

COȘBUC, GEORGE

Sus inima români! Poezii / George Coșbuc. - București:

Editura Didactică și Pedagogică, 2018

ISBN 978-606-31-0593-7

821.135.1

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ, S.A.

Str. Spiru Haret nr. 12, sector 1, cod 010176, București

Tel./fax: 021.312.28.85

e-mail: office@edituradp.ro

www.edituradp.ro

Librăria E.D.P.: str. Gen. Berthelot nr. 28-30, sector 1

Redactor: *Iulia Eremia; Delia Anghel*

Tehnoredactor: *Gabriela Drăghia*

Coperta: *Otilia Borș*

Comenzile pentru această lucrare se primesc:

- prin poștă: pe adresa editurii, cu mențiunea *Comandă carte*
- prin e-mail: comercial@edituradp.ro
comenzi@edituradp.ro
- prin tel./fax: 021.315.73.98

Nr. plan: 5515/2018

Tiparul executat la Monitorul Oficial, București

Cuprins

Prefață	7
Aghiotantul	27
Anacreontică	29
Armingenii	33
Atque nos!	35
Baladă albaneză	41
Biserica ruinată	43
Blestemul trădării	44
Cântec	48
Cântec ostășesc	49
Cântecul cel vechi al Oltului	51
Cetatea Neamțului	52
Coloana de atac	58
Decebal către popor	62
De profundis	64
Dintr-o poveste	66
Doina	67
Drumul iubirii	71
Dunărea și Oltul	73
El-Zorab	75
Ex ossibus ultor!	80
Filosofii și plugarii	82
Ghiaura	90
Golia ticălosul	93
Graiul neamului	95
Imnul studenților	96
În opresores	97
În muzeu	99
În spital	102
În șanțuri	106
Jertfele împăcării	108
Lupta vieții	113
Moartea lui Fulger	114
Moartea lui Gelu	121
Murind	126

Nebuna	128
Noi vrem pământ!	132
O scrisoare de la Muselim-Selo	135
Oltenii lui Tudor	138
Patria noastră	140
Pașa Hassan	141
Pe dealul Plevnei	144
Perirea Dacilor	145
Podul lui Traian.....	149
Poetul.....	151
Povestea căprarului	152
Prutul	154
Regina ostrogoților	157
Rugămintea din urmă	159
Scumpă țară românească.....	162
Scut și armă.....	163
Sus inima!	165
Trei, Doamne, și toți trei!.....	166
Tricolorul	169
Zece mai	170
Zobăil	172
Imagini	175

Prefață

Balade și idile și Fire de tort – cărțile reprezentative ale lui Coșbuc – trebuie recitate de acolo de unde le-a lăsat lectura lui G. Călinescu și Vladimir Streinu, mai puțin G. Ibrăileanu și Gherea, deși ideea acestuia din urmă despre *țărănismul* poetului nu este în totalitate greșită. G. Coșbuc nu este, adevărat, un poet al țărănimii, pentru că nu face în versuri nici istoria, nici cronologia vieții țaranului român, dar este de ordinul evidenței că el scrie o mitologie a spiritualității satului românesc, marcând – cum s-a remarcat de mai toți interpreții lui – momentele esențiale ale existenței rurale: nunta, moartea, rotirea anotimpurilor și, în genere, solemnitățile naturii. „Câmpenismul” de care vorbește Streinu și „mitologia” pe care o semnalează Pompiliu Constantinescu sunt de natură lirică, nu pur decorativă. În fine, „mișcările sufletești sempiternе”, amintite de G. Călinescu, merg, toate, spre ideea justă că George Coșbuc este un poet ce trebuie căutat dincolo de învelișurile, sonoritățile versului, de idilismul fără intimism al lirismului său, de *țărănismul de graniță*, pe care îl recunoaște și îl laudă Iorga. Coșbuc este, într-adevăr, un versificator „muncit și smuncit”, poate, cum zice tot Iorga, dar sentimentul pe care îl ai, azi, când îl citești fără prejudecățile inculcate de manualele școlare, este că poemele lui epice trec peste „indicțiunile” modelatoare și catalitice și aduc un stil nou în poezia de la 1893 și că nici azi, în postmodernitate, lirismul său nu-i totdeauna luminos, sărbătorec (*Moartea lui Fulger* nu-i deloc un poem festiv); lirismul este mai complex și are, într-adevăr, ținută clasică prin moralismul și temperanța, calmul, resemnarea înțeleaptă pe care le cultivă în *Gânduri*, *Gazel* și în mai toate baladele sale cu subiecte orientale sau autohtone.

A publicat în jur de 300 de poeme, unele dintre ele (cam o sută) rămase în periodicele timpului sau în manuscris. A scris de toate, de la baladă la romanță și la poezia de reflecție, în toate stilurile și

Ciocoi pribeag, adus de vânt,
De ai cu iadul legământ
Să-ti fim tot câni, lovește-n noi!
Răbdăm poveri, răbdăm nevoi,
Și ham de cai, și jug de boi;
Dar vrem pământ!"

Și, după ce face o cronică, înspăimântătoare, a nelegiuirilor provocate de ciocoi (ca exponent tradițional al împilării și imoralității), poetul încarcă poemul său cu toate faptele, închipuirile răului. Tonul devine oracular și răzbunător, cu acumulări de lavă fierbinte în versuri. Prin ele străbat o idee vagă de suferință metafizică și un sentiment aproape mistic:

„Voi ce-aveți îngropat aici?
Voi grâu? Dar noi strămoși și tați,
Noi mame și surori și frați!
În lături, venetici!

Pământul nostru-i scump și sfânt,
Că el ni-e leagăn și mormânt:
Cu sânge cald l-am apărât,
Și câte ape l-au udat
Sunt numai lacrimi ce-am vărsat

Noi vrem pământ!

N-avem puteri și chip de-acum
Să mai trăim cerșind mereu,
Că prea ne schingiuiesc cum vreu

Stăpâni luați din drum!

Să nu dea Dumnezeu cel sfânt
Să vrem noi sânge, nu pământ!
Când nu vom mai putea răbda,
Când foamea ne va răscula,
Hristoși să fiți, nu veți scăpa
Nici în mormânt!"

Coșbuc este, pe scurt, un clasic al spiritualității noastre clasice, un poet reprezentativ, ca și Alecsandri, cu rădăcini în mitologia rurală.

Academician Eugen Simion

Aghiotantul

Fugarule-al meu, tu te zbuciumi bătut
Și te miri că mă clatin în scară!
Tu crezi că mi-e teamă de timpul pierdut?
Vai nu, ci de mine, că-s fiară!

Atunci la plecare plânsesem tustrei
Și mama, sărmana, bătrână
Ținându-ne-alături în mâinile ei
De-o parte și de-alta de mână,

Sta-n poartă la drum și vorbea-ncetinel,
Și mie, zicându-mi pe nume:
„Ești frate mai mare și-ai grijă de el,
Voi, singuri ai mamei pe lume!"

Acum el e mort și departe de-ai săi
Și parcă-mi tot sună cum geme.
Dar eu alergam la redută, prin văi,
S-ajung cu porunca la vreme.

Mușcase cu gura pământul de chin,
Și strânse pământul în mână;
Întreaga sa față și părul său plin
De sânge-nchegat cu țărână.

Luându-l în brațe mi-l dusei apoi
La umbră sub poala pădurii,
Spălându-i pe gene lipitul noroi
Și spumele crunte-ale gurii,

Și-ncet ridicându-l de spate puțin
Îi pusei la gura-nclășată
Să prindă din ploscă vrun picur de vin.
Dar moale căzut-a deodată.

Și iarbă smulgând i-am facut căpătâi,
Și tristă fu vorba ce-mi spuse,
Și nu știam bietul ce-aș face dintâi,
Dar calul aminte mi-aduse

Că nu era vreme, și-acolo-l lăsa,
Să-l văd la reîntoarcere iară –
Vai, frate, murind, tu de tine oftai,
Ori poate de mine, că-s fiară?

La-ntoarcere-mi spuse străjerul un drum
Mai scurt, și fu scurtă și-a gurii
Poruncă de spaimă, și iată-m-acum
Depart de poala pădurii,

Depart de unul ce-așteaptă mahnit
Și-n drumul meu ochii și-i zbate,
Depart de unul ce poate-a murit
Mințit de nevrednicu-i frate!

Fugarule-al meu, tu te zbuciumi bătut,
Și când te-am bătut eu pe tine?
Dar iată-l, blăstăm! trădării-a-nceput
Și plata cea jalnică-mi vine!

Nu-n fața ta, Doamne, că știi! și mi-e greu
Cuvântul ce-n cumpăn-apasă:
Dar mamei, eu mamei, de fratele meu
Ce-oi spune eu mamei acasă?

Anacreontică

I

Ca Gyges, sardicul despot,
Eu nu-s setos după renume,
Nimic nu-nvidiez pe lume
Și-a fi gelos defel nu pot.

A mele griji și tănuiri
Sunt toate numai să port salbe
Și să-mi dedic pletelor albe
Ghirlandele de trandafiri.

De alte griji alți oameni știu;
Eu numai pentru azi port grijă,
Căci timpul e cu braț de spijă –
Și mâne pot să nu mai fiu!

II

Tu lauzi în cântări mărirea
Tebanilor, el cântă firea
Și tot ce Thales cunoștea:
Eu cânt însă robia mea.

Nu flote m-au învins pe mine,
Nu regi cu tolbe largi și pline,
Altfel de trupe m-au rob:it
Doi ochi de foc și-un glas iubit.

III

Unei copile

De ce fugi, copilo, de mine?
Obrajii tăi, rumeni ca tine,
Aprinși par, de rumeni și plini,
Ca rozele vara-n grădini.

De ce fugi? Am crețe pe frunte,
Am pletele mari și cărunte?
Ca părul tău alb de ninsori,
Nu-i alb nici un crin între flori.

Sunt crin eu, tu roză de vară,
Și flori când așezi tu-n pahară,
Ce flori au un farmec mai plin
Ca roza lipită de crin?

IV

Am scris vecinei mele
Să știe că mi-e dragă,
I-am scris o față-ntreagă,
Dar n-așteptam răspunsul –
Ce bună-i dânsa totuși!

Pe când răsăreau stele,
Frumoasa mea vecină,
Cetind ce-am scris, p-ascunsul
A râs, de milă plină –
Ce bună-i dânsa totuși!

Și ca să nu cred doară
Că nu-i sunt drag, stă gata
Răspuns să-mi deie fata,
Dar cum? Ea nu ști scrie –
Ce bună-i dânsa totuși!

Văzându-mă-n uscioară,
Ea însăși deci se fură
De-acasă, ca să vie
Răspuns să-mi dea din gură –
Prea bună-i dânsa totuși!

V

Aperi tu cu mâna tare
Pe pilotul dus pe mare,
Venus tu!
Dar pe-acela ce-ți servește,
Pe-un poet care iubește,
Pe el nu!
Las' pilotul! Căci din apă
Undele cu timp îl scapă,
De-i bărbat.
Venus, apără-ți poetul,
Căci, de-l lași, se-neacă bietul
Pe uscat!

VI

Câți picuri de rouă pe frunze sclipesc,
Atâtea pahare de vin să golesc!

Și cânturi atâtea să cânt eu cu drag
Câți muguri în vară pe codru de fag.

Și câte steluțe pe cerul azur,
Atâtea săruturi de fete să fur.

Și câți sunt aceia pe care-i iubesc,
Eu numai atâtea clipeli să trăiesc!

VII

Mi-a zis mama

Mi-a zis mama, dragă fată,
Că-i păcat a săruta –
Nu te mai sărut! Cu tine
Prea sunt păcătos așa!

A, dar mama mea pe mine
Cât de mult m-a sărutat,
Și-a făcut păcat? Hai, fato,
Te sărut, că nu-i păcat!

VIII

„Somnoroase păsărele”

Somnoroșii de cu sară
Prin culcușuri se adună,
Se ascund în vro cămară –
Noapte bună!

Proștii pot să beie apă,
Cei beți meargă să se culce –
Cârcimărița-i ca un înger,
Vinul dulce!

Ce draci! A săcat izvorul
Vinului? Cârcimarul tace –
De te dă pe ușă-afară,
leși în pace!

Într-a nopții feerie
Numai gura noastră sună –
Deja-i ziuă, când ne zicem:
Noapte bună!

Armingenii

Pe când umbla Hristos prin țară,
Lățind cuvântul său frumos,
Ovreei toți i-au scos ocară
Și cărturari de-ai lor cercară
Prilegi să piardă pe Hristos.

Așa, -ntr-o noapte-ntunecată,
Când vecinicul Mântuitor
Dormea-ntr-o casă-ncreștinată,
Căsitu-l-au ovreei-ndată
Și sfat făcut-au de omor.

La miezul nopții aveau să vie
La casa unde el dormea –
Și, casa pentru ca s-o știe,
Au pus ca semn și mărturie
În fața casei o nuia.

Dăr Dumnezeu, cel ce scoboară
Și-n gândul cel mai nevădit,
Nu lasă p-al său fiu să moară,
Căci a răscumpărării oară
Și vremea morții n-a sosit.

Și Dumnezeu orbit-a firea
Ovreilor împinși la rău,
Încât să n-aibă nicăirea
Vrun chip de-a făptui perirea
Născutului din Dumnezeu.

La mezul nopții-n gloată mare
Ovrei pe furis pornesc –
Sunt muți ovrei de mirare,
Că ei la casa fiecare
Ca semn câte-o nuia zăresc.

— „Dac-am pierdut și astăzi prada,
Cu greu putea-vom s-o găsim.”
Pornește-apoi răgnind grămada,
Perândă-n zgomot toată strada
Tăcutului Ierusalim.

Dar neputând să mai găsească
Pe Christ ca să-l omoare-n somn,
Perdut-au noaptea dușmănească
Și n-au putut să-ndeplinească
Perirea vecinului Domn.

Și dintr-acea zi-nainte
Rămas-a obicei, și spun,
Că pentru-aducerea-aminte
De noaptea mântuirii sfinte
Românii și-azi armingeni pun.

Atque nos!

Iarna, când e lungă noaptea, s-adun finii și cumetrii
Și-apoi povestesc de-a dragul, stând pe lavițele vetrii,
Despre crai cu steamă-n frunte, despre lei și paralei...
Oh, că mult îmi place mie să mă pun la sfat cu ei
Și s-ascult ale lor vorbe, s-admir faptă glorioasă,
Să-mi încurc în minte firul din povestea cea frumoasă,
Să văd ce distănuiește frazul cel îndătinat:
„Cică-a fost ce-a fost odată, cică-a fost un împărat...”
Oh, îmi place mult povestea, căci poporul se descrie
Singur el pe sine însuși în povești – și-mi place mie
S-ascult pe popor, ca astfel să observ cum s-a descris;
Ascultându-l, fără voie, parcă mă cuprinde-un vis
Și-atunci eu mă pierd pe-ncetul pe-ale fantaziei maluri:
Văd cu ochii plăsmuirea vecinicele idealuri
Și a tuturor acelor tipuri vii, pe cari le-avem
Și pe-a căror frunte pus-am mitologic diadem;
Văd cu ochii tot aceea, ce-a creat în zeci de veacuri
Imaginațiunea noastră: văd înamorate lacuri,
Văd câmpii cu ierbi de aur, stele văd, cari povestesc,
Brazi cu gemet, văi cu lacrimi, flori, ce sub privire cresc,
Văd zăbrele și prin neguri văd crăieștile palute!...
Apoi parcă tot înăint, prin regiuni necunoscute
Și prin lumi de-alegorie; pe cărări cu trandafiri
Văd și-ntâmpin tot ce-n mituri a născut întipuri.

Văd pe Acleton, vestitul, văd palatul său de glajă,
Recunosc pomul sub care Arghir a dormit ca strajă,
Pre când a venit Elena cu porumbii după ea.
Toți satirii din poveste trec pe dinaintea mea
Și-mi fac semn; văd pe-o câmpie trei draci cu mâinii turbate,
Și pe-o măgură piezișă eu zăresc Neagra-Cetate.

Basmul fiului Medenii, prin sublimă-alegorie,
Țăinuiește adevăruri de vieți, căci basmul știe
Sub un ideal s-ascundă palide realități.

Și de câte ori văd basmul lui Arghir, de-atâte dați
Troienesc însumi convingeri că poporul, care-mbracă
Într-o haină-așa de caldă gândiri reci, poate să facă
Mult, și poate să se nalțe pajură de pe pământ:
Omul află fericire nu numa-n negrul mormânt!

Văd pe Pipăruș-Viteazul trecând muntele de aur,
Și-l văd cum se războiește c-un nedumerit balaur,
Monstru, care-aruncă flăcări dintr-un piept impancerat.
Văd pe-acest voinic cum cearcă trei copile de-mpărat
Și cercându-le-n tot locul, zmei pe sub pământ alungă,
Lumea galbină-o străbate din o dungă-n altă dungă:
Că-i fecior născut din babă și-ntr-un an crește ca-n trei,
El aruncă buzduganul ca și-un măr, ucide zmei
Și-apoi, urmărit în urmă de curagi și de norocuri,
El pe-o pajură călare părăsind aceste locuri,
Capătă pe cea mai mică fată de-mpărat soție...
Pipăruș-Viteaz! Curagiul întrupat în vitejie!
Tip eroic, suflet nobil și-n veci braț neostenit,
Tu porți flamură de-nvingeri! Susținut de-a tale-ncrederi,
Ești rubin mitologiei: cap încoronat cu ieder!

Văd apoi pe Împărat-Roșu și pe Verdele-mpărat,
Văd zăbrelele pe care cest din urmă le-a durat
Pentru fată-sa, căci fata la părinți fu numai una
Și era de tot frumoasă: p-a ei frunte juca luna
Și-i juca prin dezmerdare soarele pe tipul ei,
Și-i jucau pe cei doi umeri doi d-argint luceferei!

Văd pe sfânta Luni în codru, păzind tainicele bercuri
Cu izvor de apă-vie; văd apoi pe sfânta Mercuri
Povestind cu șapte stele; adunând neguri și ploii
Și-mpărțind viscole-n lume, eu zăresc pe sfânta Joi.
Aci văd pe sfânta Vineri, lângă muntele de glajă
Culegând flori de boscoane, ierbi de farmec pentru vrajă

Și-n povești cu Zodiacul ținând sfântul Soare-n loc.
Văd pe sfânta Marți cum râde și descântă de noroc
Și-alungând pe baba Dochie, dezvălește primăvara,
Și pe fete mai istețe le-nspăimântă cu Marți-seara.
Babe meștere, urmate de-un stol greu de vrăjituri,
Ele știu să profetească prin descântătoare guri
Și prin visuri întreite ani din soartea omenească,
Dacă omul prin rugi drepte s-a legat ca să postească!

Văd apoi Câmpul-Vieții cu mohor acoperit;
Văd poiana fericirii și, cu pasul liniștit,
Văd cum trece prin poiană o fantasm, -o copiliță,
Purtând flori de mac în mână, pe sân flori de tămâiță,
Și-mpletiti în păr de aur purtând tainici trandafiri.
Ea-i comoara de frumsețe, simbol dulce de iubiri
Și-i un tip de poezie, farmec de-admirate sfântă:
Ea-i Ileana Cosintiana, din cosiță-i floarea cântă!
Sub serinele-i surâsuri, ierni se schimbă-n primăveri;
P-a ei urmă azi reînvie crinul veștezeit de ieri;
Și, de drag, soarele-n cale stă pe loc și mi-o privește
Și, când pleacă, beat el pleacă și trei zile buiguiește;
Și, când ea-ngână vrut cântec, greu tresare prin fiori
Cerule înflorit cu stele, câmpul înstelat cu flori;
Ea-i născută-n faptul zilei și-n restimp de lună-nouă,
Și se culcă-n pat de aur, și se scaldă-n râu de rouă,
Și-i copilă descântată cu trei roze-n bobocei,
Pentru ca să-nnebunească lumile de dragul ei!

Văd apoi pe Făt-Frumosul trist cum măsură poiana.
Căci de mult iubește dânsul pe Ileana Cosintiana
Și de dorul ei lăsat-a doi părinți și-apoi, pribeag,
Rătăcit-a zi și noapte preste țări, și de-al ei drag
El, plângând, încălecăse pe Cal-Galben de sub soare,
Căci e năzdrăvan din fire acest cal, știe să zboare
Prin văzduh, până ce lasă stelele-ndărățul său!...
Făt-Frumos și Cosintiana! O, cu tot ce Dumnezeu
A lăsat frumos și nobil și fermecător în lume,
V-a-nzestrat pe voi poporul, inimi blânde cu blând nume,